

A honismereti mozgalom a Kossuth Rádió Napközben műsorában

Szitnyai Jenő: Egy mozgalmat nem feltétlenül szervezeteinek vagy tagjainak száma jellemezhet a legjobban, fontosabb ennél, hogy van-e a társadalom különböző rétegeinek kisugárzó hatása. Halász Péterrel, a Honismereti Szövetség elnökével először arról beszélgetünk, hogy akár az elmúlt évekhez képest is erősödött-e mozgalom?

Halász Péter: Egy mozgalom eredményességét valóban nem tagjainak számával, inkább aktivitásával lehet mérni. A Honismereti mozgalmat az 1990-es rendszerváltás idején érvágás érte, amire azonban emelt fővel emlékezhetünk, mert akkor derült ki, hogy ez a mozgalom korábban valóban a közéletiség iskolája volt. Számosan, akik korábban a mozgalomban, a politika területén folytatta munkáját. Miniszter is akadt közöttük, számosan polgármesterek lettek, és különösen sok az olyan önkormányzati képviselőtestületi tag, aki a honismereti mozgalomból került oda.

Szitnyai Jenő: És ez nem tett jót a mozgalomnak?

Halász Péter: Ez a honismereti mozgalom számára dicsőség, és hosszú távon nagyon fontos, hogy egyre magasabb szinten lévő emberek vannak tisztában azzal, hogy mit jelent a honismereti mozgalom, közvetlenül azért hiányoztak és hiányoznak ezek az emberek a Megyei Egyesületek napi munkájában. Ezzel együtt a mozgalom aktivitása a '90-es években ha lassan is, de erősödött. Minden megyében van Honismereti Egyesület általában megyeszékhelyeken, és ezeknek az egyesületeknek a szövetsége a Honismereti Szövetség.

Szitnyai Jenő: Bizonyára vannak azzal kapcsolatban is tapasztalatok, hogy a társadalomnak melyik korosztálya, foglalkozási rétege a legfogékonyabb erre a mozgalomra.

Halász Péter: Gyakorlatilag ugyanaz a helyzet mint minden más társadalmi mozgalmi tevékenységgel. Vagyis elsősorban a fiatalok, az általános iskolások és a középiskolások, továbbá az idősebb korosztály a legaktívabb. A közbeeső korosztályok, vagyis az aktív keresők, a mozgalom számára kevésbé aktívak. Ez, ismervé a hazai kereseti lehetőségeket és az eltartók kötelezettségeit, jórészt érthető. Amit inkább hiányolok, az a főiskolai és egyetemi korosztály, pedig nekik idejük, lehetőségük is lenne a honismereti mozgalomban való részvételre. Passzivitásuk valószínűleg abból ered, hogy a tanárképző-, tanítóképző-főiskolákon a honismeret tananyag és mint tantárgy még mindig nem kapta meg azt a rangját, helyét, szerepét, ami megilletné. Ahol van egy-egy lelkes ember, a téma jelentőségét fölismerő tanszékvezető, ott valamilyen formában megoldják a honismeret oktatását, de azt a célt, hogy többé-kevésbé egységes tematika szerint készítsék fel a leendő pedagógusokat a honismeret oktatására, honismereti szakkörök vezetésére, még mindig nem sikerült elérni. Pedig ennek a NAT bevezetése miatt is egyre nagyobb a jelentősége.

Szitnyai Jenő: Ehhez képest az általános, és középiskolákban valamivel jobb a helyzet? Hiszen a Nemzeti Alaptanterv valamelyest beépítette a helyismeretet, a helytörténetet az oktatásba.

Halász Péter: Igen, az Alaptanterv erre jó lehetőséget ad. Sok mindent lehet mondani a NAT-ra, de ez a lehetőség kétségtelen és nagyon fontos, hogy olyan pedagógusok legyenek, akik ezt nem többlet tehernek, hanem megnövekedett lehetőségnek érzik. Ehhez kellene megkapniuk a szükséges ismeretbeli alapokat a tanító- és tanárképző főiskolákon. És nemcsak tudásbeli alapokra lenne szükség, hanem arra is, hogy a főiskolákon meg az egyetemeken olyan érzelmi töltést adjanak a leendő pedagógusoknak, mint amilyet régen kaptak, s aminek eredményeként kialakult az – úgy szoktuk mondani – *néptanítói lelkület*, aminek az örökségére alapozódhatott az '50-es és '60-as években az egész kialakuló honismereti mozgalom. Amikor ez politikailag még egyáltalán nem volt elvárt, sőt támogatott irányzat, de akkor még olyan pedagógusok voltak, akik ezt akkor is csinálták, ha megtiltották nekik.

Szitnyai Jenő: Hogy megtudjuk, mi mindennel is foglalkoznak a honismereti egyesületek, egyet-kettőt bemutatunk közülük. Kezdjük Győr-Sopron megyével. A Szülőföldünk Egyesület vezetőjét Jászberényi Ferencné Bódis Szilvia hívta fel.

Kolozsvár, Központi Egyetem (1913)

Jászberényi Ferencné: Évek óta szervezzük a honismereti szakkörvezető-képző tanfolyamot a Magyar Művelődési Intézettel közösen, talán ennek tudható be, hogy ma már nagyarányú az érdeklődés a diákság körében is a honismereti munka iránt. Minden országos vetélkedőben a mi megyénkben van a legtöbb középiskolai jelentkező, talán nincs is olyan iskola a megyében, amelyik ne venne részt az ilyen fajta országos vetélkedőkön.

Bódis Szilvia: Minek tulajdonítja ezt?

Jászberényi Ferencné: Hosszú évtizedek óta folyó szívós munkának, ami többek között ahhoz is kapcsolódik, hogy kialakítottunk egy olyan helyi pályázati rendszert, ami valósággal ünneppé teszi azt a bizonyos díjkiosztó ünnepséget, ahol elismerjük a résztvevők munkáját. Elég sok tábort szervezünk nyaranta a megyében középiskolás diákokkal, és tapasztaljuk, hogy azokon a településeken, ahol mi a táborral megjelenünk, fellendül a honismeret iránti érdeklődés. Tehát nemcsak a mi gyerekeink tanulják és szeretik meg a honismereti munkát, vagyis a helytörténeti gyűjtést, a néprajzi gyűjtést, feldolgozást, hanem valahogy fellelkesül a falu lakossága is. Táborunkat 19 éve a CSEMADOK-al közösen szervezzük és most már úgy vagyunk vele, hogy „hívásra házhoz megyünk”. Annyi helyre hívnak, hogy menjünk oda táborozni, és ennek eredménye abban is jelentkezik, hogy ha ott vagyunk egy településen, akkor a következő évben a felnőttek arról a településről írják a pályamunkákat, az ott lakók adják írásban amit ők a saját településükről tudnak vagy kutatnak utána.

Szitnyai Jenő: Győr után ismét Budapesten vagyunk, a Néprajzi Múzeumban, méghozzá a Honismereti Szövetség és a Nemzeti Múzeum által szervezett országos vetélkedő területi döntőjén. Hogy az iskolások most melyik évfordulóra emlékeznek, azt könnyű kitalálni, nem úgy a kérdéseket, amelyekre a zsűri előtt kell sok-sok kutakodás után megfelelniük. Hogy tapasztalja, mennyire érdekli a gyerekeket a történelem manapság?

Szász Erzsébet: Úgy gondolom, hogy jelentős érdeklődés van, főleg bizonyos korszakok iránt. Vannak korszakok, amelyeket a gyerekek az érdeklődési körüknek megfelelően sokkal könnyebben fognak föl és sokkal tájékozottabbak benne, és vannak olyanok, amelyek évfordulók miatt válnak fontossá. Ilyen volt a millennium nem régen. Most több '48-as vetélkedőt is meghirdettek és az ilyen csapatversenyekre a gyerekek könnyebben vállal-

koznak. A fővárosi Bolyai Farkas Gimnáziumból négy csapat indult, ebből három be is jutott a közép-magyarországi döntőre az iskolánkból.

Szitnyai Jenő: Az évfordulók bizonyára fontos szerepet töltenek be a honismereti mozgalomban, hiszen alkalmat adnak jeles események, történelmi személyiségek megünneplésére, megemlékezésére.

Halász Péter: Igen, a rendszerváltás óta valósággal élvezzük, hogy megszűntek azok az erők, amelyek történelmi és nemzeti ünnepeink megemlékezését takaréklángra állítanák. Jól emlékszem még II. Rákóczi Ferenc évfordulójára, amikor a pártközponttól a Hazafias Népfronton keresztül azt az üzenetet kaptuk, hogy: a Rákóczi-évforduló megünneplését „nem kell túldimenzionálni.” Most valóban szabadjára engedhetjük a lelkesedésünket, csak az anyagiak jelenthetnek korlátot. Hároméves vetélkedőt szerveztünk a milicentenárium tiszteletére *Emese álma – mítosz és történelem* címmel. Három esztendőn át az egész kárpát-medencei diákságot bekapcsolva az elődöntőkkel együtt, több tízezer fiatal vett részt a vetélkedőn. 1997-ben pedig meghirdettük 1848/49 tiszteletére azt a vetélkedőt, aminek 1998. március 14-én volt a döntője. Ez most csak a maradék Magyarország területére korlátozódik, mert nem volt annyi pénzünk, hogy meghirdessük az egész Kárpát-medencére, de már körvonalazódik a jövő esztendőre egy olyan ehhez hasonló vetélkedő gondolata, amit talán a Duna Televízióval együtt, az egész kárpát-medencei fiatalságra tudunk meghirdetni.

Szitnyai Jenő: Menjünk tovább és nézzünk körül a Kárpát-medencében, hogy a velünk szomszédos országokban, ahol szórvány- vagy tömbmagyarság él, milyen lehetőség van a honismereti mozgalom ébrentartására.

Halász Péter: A szomszédos országokban nem jön létre a miénkhez hasonló honismereti mozgalom, mert ott nem voltak meg ehhez a szükséges nemzeti, és főként pedig intézményi feltételek. Nekünk pedig 1990 előtt nem volt lehetőségünk, hogy szoros együttműködést alakítsunk ki velük, legfőlegbb baráti kapcsolatok voltak. Náluk nem volt Hazafias Népfront, ami politikai védelmet jelentett, sem pedig Népművelési Intézet, ami szakmai segítséget nyújtott. A különböző amatőr helytörténeti, néprajzi, néprajzi, néprajzi, intézménytörténeti, gyűjtő és kutatómunka náluk szervezetlenebb, főként az érzelmi elkötelezettségre alapozva valósult meg. Tehát megvannak a szomszédos országok magyar közösségeiben a magyarországi honismereti mozgalomhoz kapcsolható tevékenységek és 1990 óta igyekszünk is kapcsolatainkat minél rendszeresebbé és tartalmasabbá tenni. Valójában megmutatjuk nekik azt, hogy mi hogyan csináljuk, és abból ők azt valósítják meg a saját körülményeik között, amit legcélszerűbbnek látnak.

Szitnyai Jenő: Hogy erre is adjunk példát, hallgassuk meg a szlovákiai magyar honismereti mozgalom programjairól Görföl Jenőt, a CSEMADOK országos titkárát.

Görföl Jenő: A CSEMADOK közművelődési szövetség, amelynek most már 50 éve egyik feladata a honismereti és az azzal kapcsolatos rendezvények szervezése. Szövetségünk ezt a munkát hosszú évtizedeken át egymaga végezte, hiszen más intézmény vagy szervezet a szlovákiai magyarság körében nem volt. A honismeret fogalma alatt mi mindig a kárpát-medencei magyarság történelmét és a történelemmel kapcsolatos emlékek megismerését értettük, tehát nem korlátoztuk Szlovákia mai területére. Számunkra legfontosabb, hogy a szövetség megtalálja az utat a szlovákiai magyar iskolákban tanuló diáksághoz, ugyanis ezek a gyerekek nem mindig kellő óraszámban foglalkozhatnak a magyar múlttal, a magyar történelem kérdésével. Ennek egyik legnépszerűbb formája a különféle vetélkedők néprajzi, történelmi, irodalmi szervezése. Ebben az évben vetélkedőt szervezünk, amelyen Mátyás korával és a reneszánsz kezdeteivel foglalkozunk. 34 csapat jelentkezett és az országos döntőt most Révkomáromban szervezzük, 13 csapat részvételével.

Szitnyai Jenő: Fogadnak-e magyarországi gyerekeket a táboraikba?

Görföl Jenő: Természetesen jelentkeznek magyarországi gyerekek is táboraikba. Most például Szenci János olvasótáborába Mosonmagyaróvár mellől, Bezenyéről jönnek horvát anyanyelvű fiatalok, akik természetesen nagyon jól beszélnek magyarul. Azután Selmebányán tartottunk történelmi előkészítő tábort, ide is jelentkezhetnek magyarországi fiatalok.

Bódis Szilvia: Dr. Kanyar József nyugdíjas levéltár-igazgató, a Honismereti Szövetség örökös tiszteletbeli elnöke tudhat valószínűleg a legtöbbet arról, hogy is alakult ki Magyarországon a honismereti mozgalom.

Kanyar József: El kell mondanom, hogy ezt a mozgalmat századok érlelték, mert Bél Mátyás óta, – ez ma már 270 esztendő – van a honismereti mozgalom, de a II. világháború utáni honismereti, helytörténeti kutatómunkából is sarjadt a honismereti tevékenység, amely lényegében az 1960-as évektől indította szervezett formában e munkáját. 1964-ben ez a honismereti munka már szervezetté vált és utána pedig, amikor az országos Helytörténeti Bizottság egyesült az országos Honismereti Bizottsággal, akkor már teljesen a Hazafias Népfront keretében működve végezte munkáját.

Bódis Szilvia: Volt egy olyan időszak, amikor szinte illegális munkának számított?

Kanyar József: Volt, és ez sokszor igen nehéz dolog volt. Nagyon sok munkánkat fű alatt kellett végeznünk, mert bizony nagyon sok vád ért bennünket, hogy nacionalisták vagyunk, hogy elfogultak vagyunk, vagy amikor a magyar nép társadalmi rétegeit vizsgáltuk szociológiai felmérésekben, többek között például a kulák-szindrómát, ekkor is nagyon sok pofont kaptunk és intelmet, hogy vigyázzunk, mert ez nem annyira engedett és népszerű munka. Pedig nagyon fontos dolog a hagyományismeret, a nyelvi hagyományok gyűjtése. Hiszen például a dülőnevek a magyar történelem falugyökérzetét mutatták meg számunkra, mert a szocialista mezőgazdaság összemosta az egész területet a térképeken, számokat adtak a területrészeknek, a birtokoknak és a földeknek, nekünk pedig kötelességünk volt, hogy az egész magyar nemzetnek megmutassuk a dülőnevek történelmi vonzatát. Anyanyelvünk védelmét is végeztük, falutörténeti krónikákat állítottunk össze, szövetkezeti adattárakat, szociológiai felméréseket végeztünk és ezeknek a kéziratait a megyék közgyűjteményeinek az irattáraiba helyeztük el.

A honismereti mozgalmat én nemzeti tudatunk környezetvédelmének neveztem el, de a munkánk eredményét illetően nem volt teljes győzelmünk. Most éppen készül újra egy

Veszprém, Völgyhíd (1938)

szárszói konferencia, ezen nekem jutott az a megtisztelő felkérés, hogy beszéljek az ifjúság állapotáról a nemzettudat tekintetében, és én az iskolákról, a könyvtárakról, egyáltalán a kultúráról fogok beszélni, amely mélyponton van. Ez a piacósított kultúra sem a nemzet fiatalságát, sem a nemzet gerincét nem képes fölemelni. Az erkölcsünk is mérhetetlen mélyre esett vissza. Kultúránk, sokszor iszonyatos nehéz körülmények között, már a szubkultúra határait súrolja. A magyar ifjúságnak a jövőképét az iskolákkal lehet megalapítani és ebben a munkában a honismereti mozgalom minden gyökérzetét föl kell használni. Szakítani kellene a piacósított kulturális visszaélésekkel, kiváló tankönyvekkel kiváló tanárokat kellene biztosítani, mert ez a holnap nemzedéke. Ezért tartom én a magyar ifjúság kérdését nemcsak a honismereti mozgalomban, hanem az egész magyar kultúrpolitikában nagyon fontosnak.

Szitnyai Jenő: Napjainkban a civil társadalom felértékelődésének korszakát éljük és ez új lehetőség, új kihívás a honismereti mozgalom számára is.

Halász Péter: Büszkén mondtuk a '70-es '80-as években is, hogy a honismereti mozgalom hazánkban talán az egyetlen alulról kezdeményezett mozgalom. Nem felülről találták ki és ez meg is látszott a mozgalmon, talán ezért is sikerült viszonylag zökkenőmentesen átélni a rendszerváltás utáni időszakot. A Hazafias Népfront megszűntével a Honismereti Bizottságok átalakultak országos és megyei társadalmi szervezetekké és töretlen lendülettel tudtunk tovább dolgozni. Mozgalmunknak igen nagy szerepe lehet a térségi, regionális tudat erősítésében, tartalommal való megtöltésében. Ennek pedig a területfejlesztési munka látja hasznát. Hiszen a térségi tudat a tudásban gyökerezik, hogy minden ott lakó ismerje annak a térségnek a múltját, a térség népének, népcsoportjának a hagyományait és ezzel a többséggel kapcsolódjon be az országos vérkeringésbe. Például a palóc szó valamikor csúfnév volt, ma pedig büszkén vállalják az ott élők a palócságot. Van Palóc Egyesület, palóc táncsoport, palóc étterem stb. Ebből is látszik, hogy viszonylag rövid idő alatt fölértékelődhet egy tájegységnek, népcsoportnak az identitása.

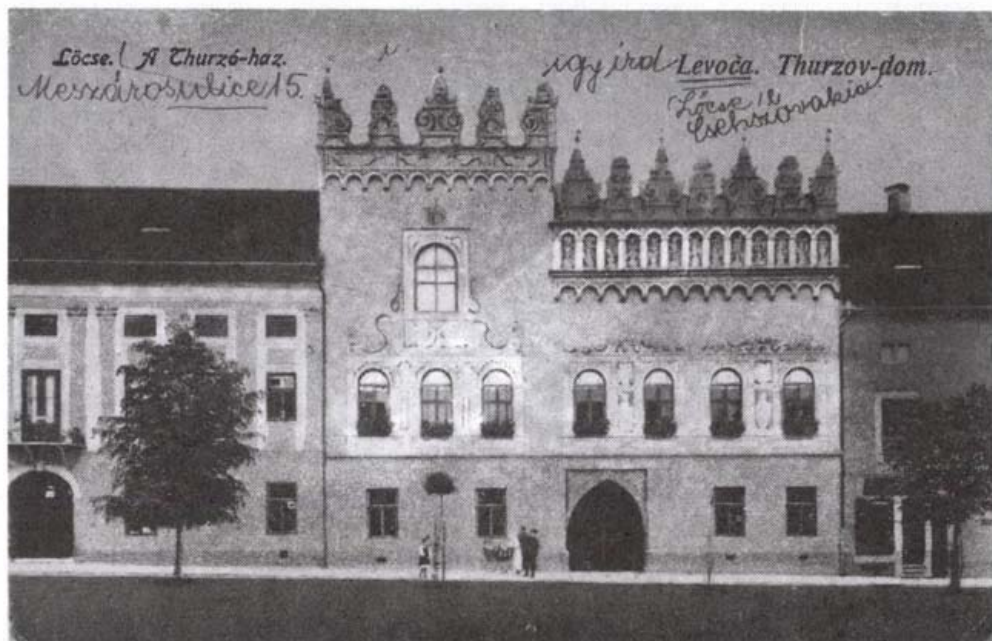
Szitnyai Jenő: Mi most nem Palócföldre, hanem Somogyországba látogatunk el. Az 1500 fős lakosú Mesztegnyő semmivel sem küszködik kevesebb gonddal, bajjal, mint bármely más község az országban, hogy mégis a honismereti mozgalom nevezetes helyévé vált, hogy az ottani faluházat ma már módszertani központként emlegetik, az Kövesdi Tibornénak, Gizikének köszönhető.

Bódis Szilvia: Ha most azt kérdezném Mesztegnyő nyugdíjas tanítójától, hogy rendkívüli gazdagságú XVIII. századi néprajzi és helytörténeti tárgyakat is tartalmazó kiállításának melyik a legértékesebb darabja, mit jelölne meg?

Kövesdi Tiborné: Egész biztos, hogy az írásos emlékeket, ezek közül is egy 1745-ből való anyagot, amelyik azt írja le, hogy Mesztegnyőn akkor már állandó tanító volt.

Brassó

Lőcse

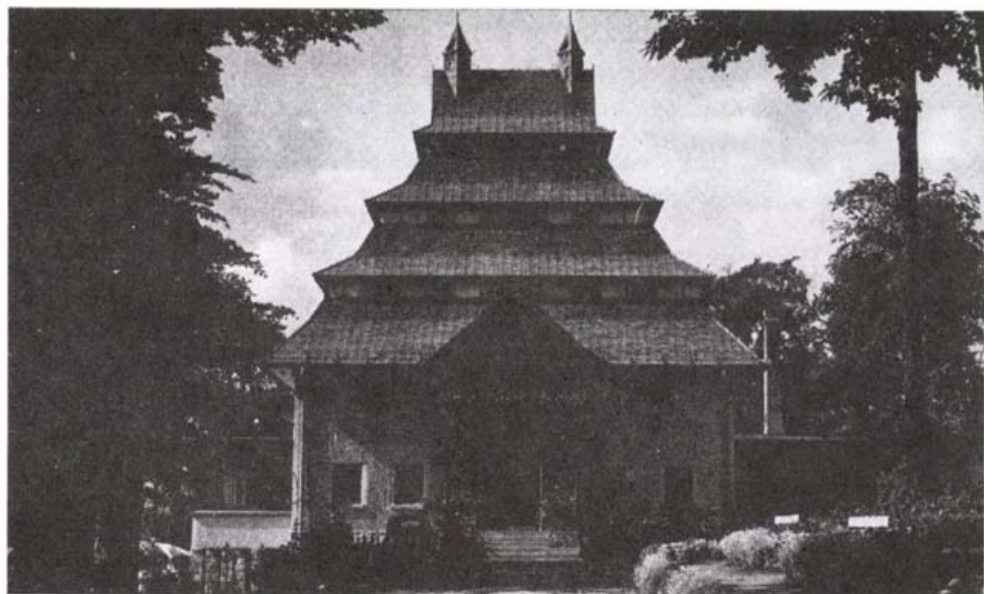
Bódis Szilvia: Elbűvölő Gizikét hallgatni. Somogy megyéről mesél, miközben talán sokak számára a kiejtése is elárulta, hogy Szabolcs-Szatmár megyébe való. Ide jött férjhez, de hogy lett ilyen szenvedélyes gyűjtője, propagálója Mesztegyőnek?

Kövesdi Tiborné: Tanítóként jöttem ide és tanítóként is működöm 1961 óta. Ez a falu sok mindent adott nekem. Mikor idejöttem fiatal tanítóként, megkért a tanácsttkár, hogy a fiatalokat szedjem már össze és valamilyen kulturális csoportot alakítsak. Úgy gondoltam, hogy a fiatalokkal legjobb lenne a saját régi életmódjukat, hagyományukat feleleveníteni. 1961. november 30-án mutattuk bel az első hagyományörző műsort, mégpedig Tollfosztó címmel. Aztán jött a szüret, a lakodalom feldolgozása. Rájöttem, hogy a hagyományörzésnek különböző ágai vannak. Nem lehet például népdalt énekelni, ha nem tudom, hogy milyen volt az életmód, nem lehet az életmóddal foglalkozni, ha nem tudom, milyen volt a népviselet. Nem tudom a táncaikat tanítani, ha nem tudom, hogy milyen szokások voltak. Minden táncot és éneket a szokásokhoz kapcsoltam, a tánchoz pedig hozzákapcsoltuk a népviseletet.

Először nem volt helyünk, ami a sajátunk lett volna. Ez az épület 1972-ig iskolaként működött. Úgy határozott a tanács, hogy lebontja ezt a barokk épületet. Akkor nekem már 60 tagú együttesem volt, akikkel egyszerűen elfoglaltuk az épületet. Nagyon aranyos volt, hogy a tanácselnök azt mondta: Gizi, ha baleset történik és rájuk borul ez az épület, akkor maga lesz a felelős. Megmondtam, hogy rendben, én leszek, mert úgyis engem fog maga alá temetni.

Bódis Szilvia: Hogy lett ebből helytörténeti gyűjtemény?

Kövesdi Tiborné: Elkezdtem gyűjteni az újságokat, azokból egy ország történetét lehet megismerni. Elkezdtem a régi iratokat, születési aztán házassági leveleket, az úgynevezett perefenum leveleket, aztán a birtokelhergályási leveleket, aztán birtokpereket. Csodálatos, hogyan veszekedtek egy-egy földdarabon. Rájöttem, hogy Mesztegyőn volt kékfestő műhely. Itt apácák tanítottak 1715-től és ők elsősorban a fehér hímzést tanították és gyönyörűen hímző asszonyok voltak. Amit ők adományoztak, azzal kezdődött a tárgyi gyűjtemény. Aztán rájöttem, hogy volt itt egy gölönccsér központ, vagyis fazekas központ. Elkezdtem a mintákat gyűjteni a hozzátartozó fazekas tárgyakkal együtt, ebből van ez a

Mátraháza, Sportszálló

nagyon szép gyűjtemény, aminek az első darabjai több mint 100 évesek. A hagyományörzéshez hozzátartozott a betlehemezés. Megpróbáltam eredeti betlehemet összeszedni, s minden évben elindulunk gyerekekkel és fiatalokkal és házról házra megyünk betlehemezni. Megtartjuk a farsangot, a Szent György-napi szokásokat, megtartjuk a Szent Iván-napi tűzugrást, a szürettel kapcsolatos szokásokat és a Luca-napi kontyolást és az év végén a regölést.

Bódis Szilvia: Ebben a faluházban egész évben vannak programok, ha jól tudom nem csak mesztegyőiek számára.

Kövesdi Tiborné: Az önképző körömben 20 fiatal dolgozik. Elsősorban a helytörténeti gyűjtemény rendezését, feldolgozását végzik, most is az egyik kislányom a templomról ír szakdolgozatot. Van két gyermekcsoportom, akikkel hagyományos, mozgásos népi gyermekjátékot tanulunk. Nyaranta pedig 10 év óta táborokat szervezünk, tanítom a gyermek élethez kötődő, a felnőtt szokásokat, a hiedelemvilágot, a babonákat, a népi gyógyászatot, a balladákat, legendákat. Ezek mind egy-egy területhez, tájegységhez köthetők, hiszen most már az ország egész területéről jönnek a táborba. Ebben az évben 350-en jelentkeztek. De jönnek pedagógusok az egész esztendőben, nekik bemutatót tartok, mert most a NAT-ban már kötelező lesz a hagyomány tanítása. Legbüszkébb arra vagyok, hogy 10 év óta ebben a kicsi faluban, amelyiknek csak 1500 lakója van, a Kárpát-medence mind a 7 országából minden évben vendégül látunk 80–90 fiatalot. Most ők hozzák az ő népszokásaikat és a mi népszokásainkkal összevetve, úgynevezett ifjúsági találkozókat rendezünk. Ha itt megnézi a zászlónkat, amelyiken eddig 24 falu neve van felírva és ebben olyanok is vannak, mint Lemberg, Kassa, Léva, Csantavér... és természetesen az erdélyiek sem maradhatnak ki, pedig én csak kis faluból fogadok fiatalokat, akiket más országos rendezvényre nem hívnak meg.

Szitnyai Jenő: Most Békés megye következik, a telefonnál *Fabulya Éva*, a Karácsonyi János Honismereti Egyesület vezetője.

Fabulya Éva: Folytatjuk a multikulturális táborot, amit tavaly kezdtünk el a József Attila Tudományegyetem Néprajzi Tanszékével, szociológiai tanszékével, az Erdélyi Magyar Kulturális Egyesülettel és a Jugoszláviai Magyar Kulturális Egyesülettel. Különböző etnikumú fiatalok jönnek ebbe a táborba és a nemzetiségek egymásra hatását vizsgálják úgy néprajzi,

mint társadalmi szinten. Tavaly Eleken volt ez a tábor, most a határ túloldalán, Aradon lesz, ahol szintén több nemzetiség él együtt.

Bódis Szilvia: És a megyéről is kaphatnánk valami felvilágosítást?

Fabulya Éva: Elsősorban általános iskolás korosztályú gyerekek számára szoktunk helytörténeti táborokat szervezni. Kiemelkedő a kondorosi, a szeghalmi, a füzesgyarmati. Mindegyik táborban az a közös jellemző, hogy saját településük múltjának értékeit kutatják a fiatalok.

Szitnyai Jenő: Utazzunk tovább egy másik Honismereti Egyesülethez, Bács–Kiskun megyébe. Kecskeméten, az impozáns megyei könyvtárban, az elnökkel és titkárral, Székelyné Körösi Ilona muzeológussal és Vasné Mészáros Katalin könyvtárossal beszélgetünk arról, hogy itt a megyében a mozgalom szervezői kiknek az érdeklődésére is számíthatnak?

Székelyné Körösi Ilona: Ha a Bács–Kiskun megyei példákat nézzük, akkor elsősorban a nyugdíjas pedagógusok és néhány olyan ember, aki valamikor vonzódást érzett a humán pályák iránt, de aztán valamilyen okból mégsem ezt választotta, s most nyugdíjas mérnök vagy egyéb foglalkozású és visszatérhet kedvenc „hobbijához.”

Szitnyai Jenő: Ez ugyanúgy érvényes a megyeszékhelyre, mint Bács–Kiskun megye legkisebb falvára?

Székelyné Körösi Ilona: A kisebb településeken könnyebb bevonni az embereket, például egy-egy falunak akár az egész diákságát mozgósítani lehet, erre sok szép példát lehetne mondani. De Kecskemétet sem szabad elmarasztalni, olyan akciók, versenyek folynak éppen most a városban, amelyek több iskolát megmozgatnak. A szervezés itt azt jelenti, hogy figyelni kell azokra az emberekre, akikben megvan az érdeklődés.

Szitnyai Jenő: Általában jellemző, hogy megnőtt az érdeklődés a helytörténet iránt, és a kisebb-nagyobb települések kezdik újból felfedezni saját értékeiket, vagy ez csak néhány településre jellemző?

Székelyné Körösi Ilona: Szinte mindenhol folynak monografikus kutatások, a helyi önkormányzatok ezt támogatják. Minden fiatal település címert készített magának, ha eddig nem lett volna. Ez nagyon fontos dolog, hiszen ilyenkor feltárják az illető település múltját. Azután itt vannak a települések helyi lapjai, amelyek követik az eseményeket, nemcsak közigazgatási, hanem helytörténeti tekintetben is. Megemlékeznek a neves emberek

Kecskemét, Városháza

Szeged, Tiszparti részlet a híddal

évfordulójáról. Mindegyik település számotartja, hogy ki született ott, vagy ki kötődik oda, és ez is nagyon fontos.

Vasné Mészáros Katalin: Rendkívül fontosnak tartjuk azt, hogy ezeknek az embereknek, akik nem hivatásszerűen kutatnak, nem tudományos munkatársak, hanem a szülőföld szeretete vezérli őket, és a településükről szeretnének minél többet megtudni és átadni, legyen fórumuk, mert nagyon nehéz ma már publikációs fórumot találni.

Szitnyai Jenő: Vajon megnyerhetők-e a fiatalok a honismereti munkának?

Vasné Mészáros Katalin: Vannak ma is olyan iskolák, ahol akadnak még pedagógusok, akik kitűnően értnek ehhez. A *Kecskemét polgára leszek* című vetélkedőt mintaszerűnek tartom itt a városban. Egész tanéven keresztül megmozgatja a gyerekeket: ősszel ünnepélyes megnyitóval kezdődik, ahol a polgármester is jelen van, és persze az összes versenyző – ez adott esetben akár 80–90 csapatot is jelenthet. Minden évben március 20-án tartják a döntőt, ahova a legjobb csapatok jutnak el és itt nem csak a verseny a lényeg, hanem annak a kifejezése, hogy – én ezzel is többet tudok a saját városomról. A jutalmakat, a díjakat a polgármester személyesen adja át, és utána a rendezvények befejezésén a közös éneklésen ő is ott van és én úgy látom, hogy nagy megtiszteltetésnek veszik a gyerekek.

Szitnyai Jenő: Mire készül a mozgalom 1998, de mondhatnám úgy is, hogy 1848 után.

Halász Péter: Szeretnénk, ha az 1848–1849-es megemlékezések sora nem merülne ki a mostani március 15-én. Fontos, hogy a helyhez kötődő eseményekről is megemlékezzünk – legyen az a tavaszi hadjáratra, a debreceni országgyűlésre vagy a szabadságharc kétségbeesett, utolsó csatáira való emlékezés. Kétezerre pedig úgy készülünk, hogy az „Ezeréves a magyar iskola” gondolat köré fonjuk a megemlékezéseket. A magyar oktatás múltjában semmi szégyenkeznivalónk nincsen, még ha nem is az 1000 esztendő s pannonhalmira, hanem a több száz éves erdélyi, dunántúli, felvidéki iskolákra gondolunk. A Szent István megkoronázásának 1000. évfordulójára ismét olyan vetélkedőt szeretnénk megvalósítani, mint amilyen az *Emese álma* volt, amibe az egész Kárpát-medence magyar ifjúsága bekapcsolódhat, hiszen a magyar történelem és a magyar művelődés nem szab-

Újhartyán

dalható határokra, mint az ország területe. Az egységes és ebben kell gondolkoznunk, különösen most, a harmadik évezred küszöbén.

Szitnyai Jenő: Mostanában még nagyobb figyelmet fordítunk Európára mint a korábbiakban, bár sokszor saját magunkra is figyelhetnénk, hiszen sok közösségi mintát, modellt tudunk mi felvonultatni Szombathely és Nyíregyháza között. A honismereti mozgalomnak vannak-e nemzetközi modelljei, példái. Tudjuk-e, hogy hogy működnek mások és ahhoz képest a mozgalmunk hol helyezkedhet el Európában?

Halász Péter: Nagyon sok olyan van, ami szakmailag talán jobban szervezett, mint a miénk. Például Angliában a közgyűjtemények együttműködése bizonyos helytörténeti témák feldolgozásában. De ilyen, mozgalmi alapokra épülő tevékenységet még Finnországban sem ismerek, pedig az 1930-as évek végén az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalom alakulásánál a finn meg az észti minta szolgáltatta a példát. Tehát olyan, mozgalom jellegű honismereti tevékenység, mint amilyen nálunk van, Európában tudomásom szerint nincsen.

Szitnyai Jenő: De azért a „globalizálódó” világban is elkezdődött – olykor-olykor szinte pánikszerűen – a gyökerek keresése.

Halász Péter: Igen, és azt hiszem, hogy e tekintetben nem kell majd szégyenkeznünk, amikor az európai intézményekhez csatlakozunk. Az európai integrációt nagyon okos emberek találhatták ki. Ugyanis mindent integrálni akarnak Európában: a gazdaságot, a pénzügyet, az infrastruktúrát, az idegenforgalmat és minden egyebet, de a kultúrát sehol nem akarják integrálni. Pontosan tudják, hogy a műveltség minden nemzet sajátja, sőt Nyugat-Európa demokratikusabb országai még súlyt is helyeznek arra, hogy azt a belső sokszínűséget, amit esetenként a nemzetiségek vagy a kisebbségek, etnikai csoportok jelentenek, – és akiket ők 200–300 éve még tüzzel-vassal irtottak – bátorítják, gondozzák, segítséget adnak nekik. Az Európai Unió parlamentjében létezik Szívárvány Frakció, hogy megnyilvánulhassanak ezek a sokszor csak nyomokban meglévő kisebbségek. A mai Európában tehát fontosnak tartják a kultúra sokszínűségét és mi magyarok – ebben a honismereti mozgalomnak is van, vagy lehet valami szerepe – ezzel a saját kultúrával, saját arculattal, saját gyökereinkre építkező nemzettudattal tudunk bejutni Európa intézményeibe.